

**LA FORMACIÓ D'EUROPA
(SEGLES V-XI)
Curs 2022-2023**

COL·LECCIÓ DOCUMENTAL

TEMA I. OCCIDENT L'ENDEMÀ DE LES GRANS INVASIONS
L'assentament dels pobles germànics en el territori
Victa Sancti Marcelli, Venantius Fortunatus

Arribem ara a aquest miracle triomfal que, tot i que cronològicament és el darrer, és el primer per la importància sobrenatural. Una matrona, noble per l'origen però vil per la reputació i que embrutà l'esplendor del seu naixement amb el seu crim malvat, finits que foren, havent-li llevat la llum, els dies de la seua vida breu, es dirigí cap a la tomba acompanyada d'un seguici pompós. Així que va ser soterrada s'esdevingué, després dels funerals, un succés el relat del qual m'ompli d'horror. Heus ací que de la tomba de la difunta eixia un doble lament. A fi de consumir el cadàver d'aquella dona, una serp gegant començà a anar-hi assíduament i, per ser més clars, per a aquesta dona de qui el monstre devorava els membres, fou el mateix drac qui es convertí en la seua sepultura. Així, aquestes exèquies malaurades tingueren per soterrador una serp i, després de la mort, el cadàver no pogué reposar en pau. Oh, sort execrable i terrible! La dona que no havia respectat en aquest món la integritat del matrimoni no meresqué reposar en la tomba perquè la serp que, en vida l'havia arrossegada al crim, ara la turmentava en la mort.

Llavors, els membres de la família que vivien prop del sepulcre, en sentir aquell soroll s'afanyaren a acudir-hi i van veure un monstre immens que eixia de la tomba desplegant els seus anells i, arrossegant la seua gran còrpora, fustigava l'aire amb la cua. Esporuguida per aquesta visió, la gent fugí de casa. En assabentar-se'n, sant Marcel va entendre que havia de triomfar sobre el sanguinari enemic. Va reunir la gent de la ciutat i caminà al capdavant; després, havent donat ordre als ciutadans d'aturar-se però restant sempre a la vista del poble, tot sol, amb Crist per guia, avançà cap al lloc del combat. Quan la serp eixí del bosc per a anar a la tomba, anaren a l'encontre l'un de l'altre. Sant Marcel es posà a pregar i el monstre, amb el cap suplicant, anà a demanar-li perdó, la cua ben mansa. Llavors sant Marcel li colpejà tres vegades el cap amb el bàcul, li passà l'estola entorn del coll i manifestà el seu triomf als ulls dels ciutadans.

Així és com en aquest circ espiritual, amb el poble com a espectador, combaté tot sol contra el drac. El poble, tranquil·litzat, corregué cap al seu bisbe per veure l'enemic captiu. Llavors, amb el bisbe al capdavant, durant quasi tres milles tots seguiren el monstre donant gràcies a Déu i celebrant els funerals de l'enemic. A continuació sant Marcel renyí el monstre i li va dir: "A partir d'ara, o et quedes al desert o t'amagues a l'aigua". El monstre va pegar a fugir i no se'n tornaren a trobar petjades mai més. L'escut de la pàtria fou, doncs, un sol sacerdot que amb el seu fràgil bàcul domà l'enemic amb més seguretat que si l'haguera traspasat amb fletxes, perquè, ferit de fletxes, hauria pogut atacar de nou si el miracle no l'haguera vençut. Oh, santíssim home, que pel poder del seu humil bàcul mostrà on estava la força i els dits delicats del qual foren cadenes per a la serp! Així, les armes privades vanceren un enemic públic i una única escomesa provocà l'aclamació d'una victòria general. Si es comparen les seues gestes amb els mèrits dels sants, la Gàl·lia ha d'admirar Marcel com Roma admira Silvestre, i la gesta d'aquell és més gran, perquè si aquest no va poder més que segellar la boca del drac, aquell el feu desaparèixer.

TEMA II. UN OCCIDENT CONVALESCENT

Les malalties contra els homes

Historiarum libri decem, Gregori de Tours

En aquell temps es va estendre el rumor que la major part de la ciutat de Marsella havia sigut devastada per la pesta inguinal. Aquesta malaltia s'havia propagat ràpidament per una població propera a Lió, anomenada Ozó. Però el rei [Xildebert], tal com hauria actuat un bon sacerdot, buscà els remeis adequats per a guarir els mals de la multitud pecadora: ordenà a tota la població que es reunira a l'església a fi de fer rogatives amb summa devoció, que s'alimentara només amb pa d'ordi i aigua pura i que tothom assistira a les vigílies. I així es feu. Durant tres dies va repartir almoina amb més generositat que de costum, es preocupà per tota la població fins al punt que el consideraven no sols un rei, sinó també un sacerdot del Senyor. Va posar l'esperança en la misericòrdia de Déu i a Ell dirigia els pensaments perquè creia, amb tota la sinceritat de la fe, que així aconseguiria un bon resultat. Es contava llavors que entre els fidels hi havia una dona, el fill de la qual tenia febres quartanes i era al llit amb grans dolors; aquesta dona, barrejada entre la gent, va acostar-se al rei fins a situar-s'hi darrere i, d'amagat, prengué uns quants flocs del mantell reial, els submergí en l'aigua que donava a beure al fill i a l'instant la febre començà a baixar i quedà guarit. Aquest fet no em sembla exagerat, car jo mateix conec homes diabòlics que, sota la influència de la possessió, invocaven el seu nom i confessaven els seus propis crims per l'acció del seu poder miraculós.

He narrat més amunt els sofriments que una molt cruel epidèmia proporcionà a la ciutat de Marsella. Crec que és interessant explicar-los amb més detall... En aquell temps, un navili procedent d'Hispania que transportava la càrrega habitual atracà al port d'aquesta població i, per desgràcia, també transportava el germen de la malaltia. Molts habitants compraren diverses mercaderies que provenien d'aquesta nau. Una casa on vivien vuit persones quedà ràpidament buida; tots els habitants moriren del contagi. Aquesta cruel epidèmia no es va propagar de seguida, sinó que després d'interrompre's durant un curt espai de temps, va revifar com una flama enmig d'un sembrat i cremà tota la població amb el foc de la dita malaltia. El bisbe de la ciutat abandonà sa casa i s'instal·là amb algunes persones en el recinte de la basílica de Sant Víctor, on estigueren reunits durant tot aquest estrall que patí la ciutat; ocupaven el temps a pregar i en altres devocions piadoses, demanaven misericòrdia al Senyor perquè fera cessar la mortaldat i fora permès a la població gaudir amb alegria de la tranquil·litat. La plaga cessà completament durant dos mesos i, mentre la població, creient-se segura, tornava a la ciutat, la malaltia renasqué i feu nous estralls i moriren aquells que hi havien tornat. Després encara hi hagué altres ocasions en què foren atacats per aquesta mortal malaltia.

TEMA III. BIZANCI
Bizanci i Occident
El Digest de Justinià

La principal divisió en el dret de les persones és aquesta: que tots els homes són lliures o esclaus.

És llibertat la natural facultat de fer el que un vol, amb excepció del que es prohibeix per la força o per la llei. L'esclavitud és una constitució del dret de gents per la qual una persona està sotmesa, contra la seua naturalesa, a domini aliè. Els esclaus s'anomenen així perquè els generals en cap dels exèrcits no acostumaven a matar els captius, sinó a vendre'ls, i per aquesta causa a conservar-los; i s'anomenen *mancipia* perquè *manu capiuntur*, és a dir, els enemics els capturen amb la mà.

La condició dels esclaus és certament única, mentre que entre els homes lliures n'hi ha que són *ingenus* o nascuts lliures i n'hi ha que són manumesos o lliberts. Els esclaus entren en el nostre domini bé pel dret civil, bé pel de gents. Pel dret civil, quan alguna persona de més de vint-i-cinc anys permet ser venuda per a participar en el preu. Pel dret de gents són esclaus nostres els enemics captius o els que naixen de les nostres esclaves. Són lliures de naixement els qui naixen de mare lliure, perquè basta que la mare haja sigut lliure en el moment del part encara que haguera concebut sent esclava. Per contra, si haguera concebut sent lliure i parira sent esclava, s'estimà convenient que qui nasca siga lliure (no fa al cas si concebé en justes noces o fora de justes noces), perquè la desventura de la mare no ha de fer mal al concebut.

Són lliberts els qui han sigut manumesos de justa esclavitud [...] La manumissió és de moltes maneres: es pot fer segons les sagrades constitucions en les esglésies sacrosantes, per *vindicta*, entre amics, per carta, per testament o per qualsevol última voluntat [...].

Els esclaus són potestat dels senyors. Aquesta potestat és certament de dret de gents, ja que podem observar que totes les nacions indistintament donen als senyors el dret de vida i mort sobre els serfs, i que tot allò que els serfs adquireixen és per al senyor. Però actualment ningú dels qui viuen en el nostre imperi, sense una causa justa reconeguda per les lleis, no poden tractar amb excessiva crueltat els seus serfs.

Si resulta que per sentència judicial es declara esclau un llibert o lliberta o els seus fills i abans de la sentència la persona de qui es tracta es casa, el matrimoni queda dissolt igual que si un dels consorts haguera mort, car els nostres predecessors ens han ensenyat que a penes hi ha diferència entre la mort i la servitud. En conseqüència, el marit lliure prendrà el que li corresponga, els fills adquiriran la part que els hauria pertangut si el pare o la mare esclaus hagueren mort i la resta es lliurarà al consort arribat en servitud.

Si un home es casa amb una dona que creu lliure i després resulta que és esclava, no direm que aquest matrimoni es dissolga, sinó que no ha existit mai. Aquest descobriment anul·la les estipulacions sobre beneficis nupcials, de manera que els esposos han de tornar-se simplement i amigablement allò que l'un haja rebut de l'altre.

TEMA IV. L'ISLAM
Pacte de Teodomir (abril, 713)

En el nom de Déu, Clement i Misericordiós! Aquest és el document presentat per Abd al-Aziz ibn Musa a Teodomir, fill de Gandaris, quan aquest acceptà la capitulació. Que ell gaudirà del pacte de Déu, de la seua aliança i de tot el que concedí als seus profetes i enviats. Que tindrà la protecció de Déu (lloat i glorificat sia!) i de Mahoma (que Déu beneïska i salve!). Que no el faran dependent de ningú ni els seus seran sotmesos a servitud ni captiveri, ni se separarà els homes de les dones ni dels fills. Que no els mataran. Que les seues esglésies no seran cremades. Que no seran forçats a apostatar de la seua religió. Que la capitulació cobreix set ciutats: Oriola, Mula, Llorca, Balantala, Alacant, Iyih i Elx. Que ell no deixarà de complir el pacte (*ahd*). Que no faltarà a allò que ha acordat. Que respectarà el que li imposen i tindrà cura del que li encomanem. Que no ens amagarà la informació que sàpiga. Que sobre ell i els seus companys recaurà l'impost de la *gizya*. És a dir, per cada home lliure: un dinar en efectiu, quatre almuds de blat i quatre d'ordi, quatre mesures de vinagre, dues de mel i una d'oli. Sobre cada esclau recaurà la meitat d'aquestes quantitats. Han fet de testimonis d'aquest pacte: Utman ibn Ubayda d-Qurasi, Habib ibn Abi Ubayda al-Qurazi, Sadanibn Abd Allah al-Rabai, Sulayman ibn Qays al-Tugibi, Yabyà ibn Yamar al-Sahmi, Bisribn Qays d-Lahmi, Yaisibn Abd Allah al-Azdi i Abu Aúm d-Hudali. S'ha escrit el mes de *ragab* de l'any 94 de l'Hègira.

TEMA V. LA CIVILITZACIÓ ISLÀMICA
Jàhiz (776-869). *Kitab al-bujala (Llibre dels avars)*

[Raons per les quals cal apujar el lloguer a causa de l'augment de llogaters]

[...] La primera raó és que el comú s'ompli abans i és més car buidar-lo. A més, com que augmenta la quantitat de peus, es camina més sovint sobre els terrats d'argila i sobre el paviment cimentat de les habitacions, alhora que es puja més sovint per l'escala. L'argila es deteriora, el ciment es fa malbé i els escalons es desgasten, sense comptar que les bigues dels sostres cedeixen i al final es parteixen a causa del pas de persones i l'excessiu pes que han de suportar.

Quan augmenta el nombre d'infants i es duplica la mainada, les claus de les portes, els picaportes i els ferratges són arrancats i, a més, hi ha desperfectes en els patis perquè els xiquets hi fan clots per a jugar i trenquen les lloses amb els carrets. A més, els llogaters malmeten els murs perquè hi posen clavilles i suports per a les prestatgeries.

Quan augmenta la família, els visitants, els convidats o els comensals hi ha més necessitat de l'habitual de vessar aigua i de trafegar cànters i gerres que sobreixen. Quants murs no s'han solsit pels fonaments i s'han afonat per dalt a causa del regalim d'una gerra o perquè s'extreia massa aigua de l'aljub [...]

Els llogaters fan la cuina a les plantes altes, construïdes als terrats, tot i que hi ha prou lloc a la planta baixa o al pati, sense fer esment dels riscos que corren les persones i els béns. D'altra banda, en cas d'incendi, les parts inviolables de la casa s'exposen a ser envaïdes per lladregots que, d'aquesta manera, descobreixen secrets molt ben guardats i objectes dissimulats, com ara un estranger amagat, un amo de casa ocult, una beguda prohibida, un llibre comprometedor, riqueses abundants que no s'han pogut colgar abans de l'incendi. En una paraula, moltes situacions i assumptes que s'han de mantenir secrets.

A més, instal·len forns i fogars per a les marmites als terrats, on només una prima capa d'argila, protecció insuficient, els separa dels canyissos i dels entaulats que constitueixen el sostre del pis inferior [...].

Si el terra de la casa està cimentat o pavimentat de rajoles i el propietari ha col·locat en un racó una pedra per a moldre amb la finalitat de preservar el terra, la negligència, la mala fe, la imprudència i la vilesa impulsen els inquilins a moldre allà on els ve en gana, sense tenir cura dels desperfectes que causen. No paguen mai cap indemnització, ni demanen disculpes al propietari ni demanen perdó a Al·là en secret [...].

Cal considerar també que els habitatges estan exposats a grans riscos; el propietari també, però són els homes més confiats i cànids que hi ha! Qui lliura sa casa, amb els seus materials, els entaulats, les portes, els ferratges i els daurats dels sostres a un desconegut, l'exposa als perills més greus. Està en idèntica situació que qui confia un dipòsit, essent, en aquest cas, el llogater qui el rep. I és que no hi ha dipòsit més exposat al robatori i a la mala administració que les cases.

TEMA VI. ELS CAROLINGIS

La descomposició política

Privilegi d'immunitat al monestir de Corbie (28-I-815)

En el nom del Senyor Déu i del nostre Salvador Jesucrist. Lluís, per la divina providència, emperador august [...]. Manem i ordenem que cap dels nostres fidels, o qualsevol amb potestat de jutjar, no gose entrar a les esglésies, llocs, terres i possessions que el monestir de Corbie posseeix legalment en qualsevol territori subjecte a la nostra jurisdicció amb intenció de jutjar, exigir multes o tributs, reclamar alberg, prendre fiadors, coaccionar tant els homes lliures com els serfs que viuen a les terres del monestir, reclamar rendes o prestacions il·legals ara o en el futur.

A més, tota la part dels béns del monestir que corresponga al fisc imperial, els la donem per la nostra salvació eterna i perquè servisca sempre per a augmentar les almoines dels pobres i el manteniment dels monjos que reten culte a Déu en aquell lloc, de manera que no deixen de suplicar al Senyor misericòrdia per a mi, per la muller i pels nostres descendents per l'estabilitat de l'Imperi que Déu ens ha concedit i que nosaltres hem de conservar. I, per tal que la nostra autoritat siga respectada sempre, subscrivim aquest document per la nostra pròpia mà i ordenem que siga segellat amb el nostre segell. Donat el quart de les calendes de febrer, en el primer any del regnat imperial, per la gràcia de Crist, del senyor Lluís, august sereníssim, indicció VIII. Fet al palau reial d'Aix-la Chapelle. En el nom de Crist, en tota felicitat. Amén.

Capítular de Quierzy-sur-Oise (14-VI-877)

Art. 9. Si un comte mor, el fill del qual ens acompanya, que el nostre fill, amb els nostres altres fidels, nomene, entre els qui eren els familiars més íntims i pròxims del difunt, aquell que vetlarà sobre aquest comte, amb els ministerials del comtat i bisbat, fins que ens ho notifiquen. Però si el difunt deixa un infant de curta edat, que aquest administrador, amb els ministerials del comtat i del bisbat en la diòcesi del qual es troba, vetle sobre el comtat fins que el cas arribe al nostre coneixement.

Si no té fills, que el nostre fill, amb els nostres altres fidels, designe el qui, amb els ministerials del comtat i del bisbat, administrarà el comtat fins que es revele la nostra decisió. I en aquest aspecte, que no s'enutge ningú si ens plau donar el comtat a algú que no siga l'encarregat de l'administració. De la mateixa manera cal procedir amb els nostres vassalls. I volem i ordenem expressament que els bisbats, com també els comtat i les abadies, i igualment els nostre fidels, s'apliquen en l'observança de les mateixes regles amb els seus homes.

Art. 10. Si un dels nostres fidels, després de la nostra mort, desitja renunciar al món i deixa un fill o un parent en condicions de servir la cosa pública, que siga autoritzat a transmetre els seus honors.

**TEMA VII. LES ESTRUCTURES ECONÒMIQUES
DE L'OCCIDENT EUROPEU
L'economia rural**

Santa Giulia de Brescia (905-906)

A Porzano hi ha una finca senyorial, quatre cases, quatre cuines, terra campa per a sembrar fins a tres-cents modis, vinyes per a cinquanta àmfores, prats per a vint-i-cinc carretades, bosc per alimentar fins a vint porcs, dos molins que produeixen a l'any trenta modis de gra. Trenta-dues persones per mantenir, homes i dones. Vint modis de blat, cinquanta-tres de sègol, set de llegums, cent d'ordi i civada, cent quaranta de mill, deu de panís. En conjunt, tres-cents quaranta modis [sic], vint-i-una àmfores de vi i una urna. Sis bous, quatre vaques, dos vedells, vint-i-quatre porcs, catorze ovelles, quinze oques i quinze gallines.

Hi ha tres lots sencers on resideixen tres esclaus que lliuren tres àmfores, tres porcs i dues ovelles. Hi ha tretze lots on viuen tretze llauradors que lliuren en conjunt quaranta modis de gra, cinc àmfores de vi, dos porcs, quatre ovelles, vint-i-sis gallines, cent trenta ous i vint-i-nou diners i cada un treballa un dia per setmana. Hi ha un altre lot on resideixen vuit llauradors que lliuren una ovella, tres gallines i quinze ous.

Hi ha quinze homes lliures que han entregat els seus béns a aquest domini amb la condició de treballar, cada un, un dia per setmana.

Una venda de terres (20-X-938)

In nomine Domini. Ego, Domenicus, et uxor mea Receldes, nos simul in unum vinditores sumus vobis, Obtado, et uxori tua Ermelle, emtores. Per hanc scripturam vinditionis nostre vindimus vobis in comitatu Ierundense, in locum quod vocant Monte Eusebio, terra nostra propria erma et culta, que nobis advenit ad ex comparatione et a proprio; et afrontat de parte horientis in terra de vos, ipsos emtores, et de meridie afrontat in terra de Durabile, vel Domenico vel in ipso vallo, et de occiduo in terra erma de Gomarigo vel de condam Auria, deivota, et de parte circi afrontat in terra erma de vos, ipsos emtores. Vindo vobis ista omnia superius scripta, quantum infra ipsas quatuor afrontationes includunt, idest modiatas quatuor, cum exio vel regresio suo. Et in alio loco, in terminio de Salto, similiter vindimus vobis terra mea propria que mihi advenit de comparatione, et afrontat de parte horientis in terra de vos, ipsos emtores, et de meridie afrontat in terra Ennegone, levita, et de circi de vos, ipsos emtores. Vindimus vobis ista omnia superius scripta, quantum infra istas afrontationes includunt, cum exio vel regresio earum, in propter pretium quod inter nos et vos bene convenit, idest solidos XI, tantum quod vos, emtores, nobis dedistis et nos, vinditores, de presente manibus nostris recepimus, et nichilque de ipso pretio apud vos, emtores, non remansit, set omnia nobis adimplistis est manifestum. Quem vero ista omnia superius scripta de nostro iure in vestro tradimus dominio potestatem habere, vindire, donare sive comutare, et quidquid exinde facere vel iudicare volueritis in Dei nomine habeatis potestatem ex presenti die et tempore. Quod si nos, vinditores, aut aliquis de filiis vel de heredibus nostris, aut quislibet homo vel subrogata persona qui contra hanc ista carta vinditionis ad nos facta ad vos recepta venerit ad inrumpendum aut nos ipsi venerimus non hoc valeamus vindicare, set componamus vel componant ista omnia superius scripta cum omni sua immelioratione in duplo, et inantea ista vinditio firmis et stabilis permaneat omnique tempore [...].

TEMA VIII. MONJOS, CLERGUES I LAICS

Els esclaus: ramats amb rostre humà

Els esclaus en els dominis

Maurus, esclau, i la muller, lliure, gent de Saint-Germain, tenen dos fills. També Guntoldus, colon, de Saint-Germain. Aquests dos homes tenen un mas servil que comprèn dos *bonniers* de terres, dos *arpents* i mig de vinyes, un *arpent* i mig de prats. Fan a la vinya [de la reserva] vuit *arpents*. Paguen vuit modis de vi per la pastura, dos sextaris de mostassa, tres pollastres i 15 ous. Deuen tasques de peó, prestacions i tragins.

Nadal Fredus, esclau, i la muller, colona, de Saint Germain, tenen tres fills. Electulfos, esclau, i la muller, colona, de Saint Germain, tenen tres fills. També Teodoinus, esclau, i la muller, colona, gent de Saint-Germain. Aquests tres homes tenen un mas servil que comprèn un *bonnier* de terres de cultiu, un *arpent* de vinyes i mig *arpent* de prats. Fan a la vinya [de la reserva] vuit *arpents* i deuen tres modis de vi per les pastures i tres sextaris de mostassa. (*Polític d'Irminon* de Saint-Germain-des-Près, inici del s. IX).

Restriccions imposades als casaments servils

Eginard a la seua molt estimada germana, salvació eterna en el Senyor.

El vostre esclau, de Makesbah, anomenat Wenilon, va contraure matrimoni amb una dona lliure. I tement ara la vostra còlera i la del seu senyor Albuí, es va refugiar a l'església dels sants Marcel·lí i Pere. Per això sol·licite la vostra caritat a fi que us digneu intercedir en nom meu davant d'Albuí perquè li siga permès a aquest esclau, amb el consentiment d'Albuí i del vostre, retenir la dona que ha pres. Desitge que gaudiu, com sempre, de bona salut (Cartes d'Eginard, 828-836).

Esclaus fugitius

Eginard, al nostre estimat amic Marchrad, salvació eterna en el Senyor.

Dos esclaus de Sant Martí es van refugiar a l'església dels benaventurats màrtirs de Crist, Marcel·lí i Pere, perquè el germà ha mort un company. Sol·liciten que els permeten pagar el *wergeld* del germà a fi que els concedisquen la gràcia dels seus membres. Sol·licitem, doncs, a la vostra dilecció que us digneu evitar-li aquesta mesura, per amor de Déu i del sants en l'església dels quals s'han refugiat. Desitge que gaudiu, com sempre, de bona salut en la pau del Senyor (Cartes d'Eginard, 828-840).

Ingrés voluntari a l'esclavitud

Jo, Berteri, m'he posat la corda al coll i m'he lliurat a les mans i al poder d'Aleric i la muller, dona Ermengarta, a fi que, des d'aquest dia, feu de la meua persona i de la meua descendència el que us plaga, com també els vostres hereus, amb poder de guardar-me, vendre'm, donar-me o emancipar-me, i a fi que, si un dia desitjara sostraure'm del vostre servei, vós o els vostres enviats pugueu retenir-me tal com ho faríeu amb un dels vostres altres esclaus d'origen (abadia de Cluny, 887).

Els esclaus i el sacerdocí

Segons els decrets dels sants pares, hem decidit que un bisbe no pot permetre's ordenar un esclau abans que aquest haja estat dotat de completa llibertat, perquè una persona vil no pot complir una funció sacerdotal (Concili de Tribúria, 895).

Que cap persona de condició servil siga promoguda als ordes sagrats, llevat que abans haja obtingut dels seus senyors la llibertat reconeguda per les lleis (Decret de Burkhard de Worms, principi del s. XI).

Dificultats de la terminologia (abadia de Cluny, 1062)

Fem donació al senyor Déu i al senyor abat Hug del domini de Berzé amb els serfs i les serves que viuen en aquest patrimoni, siguen lliures o siguen serfs...

TEMA IX. L'EUROPA DEL PRIMER MIL·LENARI

Pors

Fragments de textos publicats per Georges Duby en *L'an mil*

Durant el regnat del rei Robert aparegué en el cel, per la part d'occident, una d'aquelles estrelles que anomenen cometes. Amb la intensa lluïssor dels seus esparpells, el cometa omplia de llum una vasta proporció del cel i s'amagava amb el cant del gall. Saber si es tractava d'una estrella nova que Déu enviava o d'una estrella la resplendor de la qual Ell havia només multiplicat com a senyal miraculós, això només pot saber-ho Aquell que en sa saviesa governa totes les coses. Això no obstant, cada vegada que els homes veuen produir-se en el món un prodigi d'aquesta mena, poc després s'hi abaten visiblement coses astoradores i terribles. En efecte, aviat un incendi destruï l'església de Sant Miquel Arcàngel, que s'alça sobre un penyal a la vora del mar oceà i que és objecte fins avui de la veneració del món sencer.

Aquest mateix any, el mil·lèsim de la Passió del Senyor, el tercer dia de les calendes de juliol, un divendres vint-i-vuitè dia de la lluna, es produí un eclipsi o obscuriment del sol que durà des de la sisena hora d'aquest dia fins a la vuitena i fou veritablement terrible. El sol prengué el color del safir i duia a la part superior la imatge de la lluna en el seu primer quart. Els homes, en mirar-se els uns als altres, es veien pàl·lids com morts. Totes les coses semblaven immergides en un vapor safranat. Llavors, una paüra i un espant immensos s'apoderaren del cor dels homes. Prou que comprenien que aquest espectacle presagiava que alguna plaga lamentable s'abatiria sobre el gènere humà [...] Des d'aleshores, en efecte, en gairebé tots els ordres de la societat, la insolència no ha conegut aturador, la severitat i les regles de la justícia han minvat el seu rigor. Una avidesa desvergonyida ha envaït el cor humà i la fe defalleix entre nosaltres. Ara naixen els pillatges i els incestos i també els conflictes de cegues cobdícies, els robatoris i els adulteris infames.

En aquests dies es produí un eclipsi de sol d'una hora. La lluna també patí llavors trasmudaments freqüents, bo i tornant-se unes vegades del color de la sang, altres vegades de blau obscur i a vegades desapareixia. Hom va veure també, cap a la banda austral del cel, en el signe del Lleó, dues estrelles que lluitaren entre si durant tota la tardor; la més gran i lluminosa venia de l'orient, la més petita d'occident. La més petita corria furiosa i espantava la més gran. Aquesta no li permetia acostar-s'hi, sinó que la colpejava amb la seua crinera de raigs i la rebutjava lluny, vers l'occident. En el temps que seguí, morí el papa Benet. Basili, emperador dels grecs, morí i el seu germà Constantí es feu emperador en lloc seu. Heribert, arquebisbe de Colònia, abandonà la vida humana i, una vegada mort, es feu notar pels seus miracles [...]. Aquests esdeveniments havien sigut anunciats en els astres pel signe de la gran i de la petita estrella.

El quart any del mil·lenari es veié una balena d'increïble grossària, des de les regions del septentrió fins a les de l'occident. Va aparèixer un matí de novembre, a trenc d'alba, com si fora una illa, i la veren fer camí fins a la tercera hora del dia. La visió d'aquesta balena creà estupor i astorament en l'esperit dels espectadors. Després de l'aparició d'aquest presagi marí, el tumult de la guerra començà de sobte en tota l'extensió del món occidental, alhora als països de la Gàl·lia i a les illes d'ultramar, la dels angles, els bretons i els escocesos.

Un secret judici del Senyor feu que la venjança divina es descarregara sobre els seus pobles. Un foc mortal començà a devorar moltes víctimes, tant entre els grans com entre els menuts del poble; i en deixà no poques d'amputades d'una part dels membres, per a exemple de les generacions següents. Al mateix temps, la població de gairebé tot el món patí greus penúries per l'escassetat de vi i de blat.

En l'època següent, la fam començà a fer estralls per tota la terra i hi havia el temor que quasi tot el gènere humà desapareguera. Les condicions atmosfèriques es tornaren tan adverses que no es presentava temps favorable per a cap sembrada i, sobretot a causa de les inundacions, era impossible fer cap collita. En veritat semblava que els elements hostils combatien entre si; i sens dubte exercien venjança per la insubordinació dels homes. Mentrestant, després que els homes s'hagueren menjat les bèsties salvatges i els ocells, es posaren a recollir, sota l'imperi d'una fam devoradora, tota mena de carronyes i coses horribles de dir. Ai!, fet raríssim oït en el curs del temps, una fam rabiosa va empènyer els homes a menjar carn humana. Els viatgers eren raptats per individus més forts que els esquarteraven els membres, els coïen al foc i els devoraven. Molts atreïen els infants a llocs apartats mostrant-los una fruita o un ou i els massacraven per a devorar-los. En molts llocs els cossos dels morts foren exhumats i serviren igualment per a aplacar la fam.

Hi ha una església, distant unes tres milles de la ciutat de Mâcon, solitària i sense parròquia i dedicada a sant Joan. Prop d'aquesta església, un home salvatge es va fer una cabana; tots els qui hi passaven, els degollava i els convertia en menges abominables. Ara bé, arribà un dia que un home vingué amb la muller a demanar-li hospitalitat i prengué en sa casa algun repòs. Heus ací que en passejar la mirada pels racons de la cabana, veié caps tallats d'homes, de dones i d'infants. De seguida empal·lidí i s'afanyà a eixir; però el nefast ocupant de la cabana s'hi oposà i el feu restar-hi a la força. Espantat per aquesta trampa mortal, el nostre home pogué reduir l'altre i, juntament amb la muller, fugiren de pressa a la ciutat. En arribar-hi, contà el que havia vist al comte Otó i als altres ciutadans, els quals trameteren sense triga uns quants homes per verificar la certesa del que l'home havia dit; partiren corrents, trobaren l'individu sanguinari en la seua cabana amb els caps de quaranta-vuit víctimes, la carn dels quals ja havia devorat el seu musell bestial. El van conduir a la ciutat, on el lligaren a un pal i després el cremaren.

Quant de dolor, quantes afliccions, quants planys! Les paraules escrites no ho poden descriure. Tothom creia que l'ordre de les estacions i elements, que havia regnat des del començament sobre els segles passats, havia derivat per sempre més en el caos i que això era la fi del gènere humà.

Poc després del 1017 aparegueren, per tot Aquitània, maniqueus que corromperen el poble. Negaven el sant baptisme, la creu, tot el que constitueix la santa doctrina. Com que s'abstienien de prendre certs aliments, semblaven monjos i simulaven castedat; però entre ells es lliuraven a tots els desenfrenaments. Eren els missatgers de l'Anticrist i per causa seua molts homes eixiren de l'òrbita de la fe.

Després que molts hagueren esmerçat tots els recursos de la intel·ligència per a fer-los abandonar les seues pèrfides idees i retrobar la fe vertadera i universal, els comminaren que, si no tornaven ràpidament a una sana idea de la fe, serien sense tardança cremats pel foc. Però ells, totalment impregnats de la seua dolenta follia, es vantaven de no témer res de res, anunciaven que eixirien indemnes del foc i es reien amb menyspreu dels qui els donaven millors consells. El rei feu encendre no lluny de la ciutat [Orleans] un foc enorme tot esperant que, aterrits, renunciaren a la seua malignitat. Mentre els hi conduïen, agitats per una demència furiosa, proclamaven en tots els tons que acceptaven el suplici i es

precipitaven al foc tirant els uns dels altres. Per últim, després de llançar-ne tretze al foc i quan ja es començaven a cremar, es posaren a cridar des del mig del foc amb tota la força de la veu que havien sigut horriblement enganyats per un art diabòlic, i que en venjança per la blasfèmia de què s'havien fet culpables els turmentaven en aquest món abans de ser turmentats en l'eternitat. En sentir-los, molts assistents, impulsats per la pietat i la humanitat, s'hi acostaren per traure almenys del foc els qui sols estaven cremats a mitges; però no ho aconseguiren: la flama justiciera acabà de consumir tots aquests malaurats i els reduí a cendra.

En aquests dies, un Divendres Sant, després de l'adoració de la Creu, Roma fou trastornada per un tremolor de terra i un terrible cicló. I tot seguit, un dels jueus feu saber al senyor papa que a la mateixa hora els jueus feien befa, a la sinagoga, de la imatge del Crucificat. Benet inquirí activament sobre el fet, aconseguí confirmar-ho i condemnà els autors del crim a la pena capital. Tan bon punt foren decapitats, el furor dels vents minvà.